

A KISEBBSÉGI KÉRDÉS A ROMÁN JOBBOLDAL ÉS A ROMÁN BALOLDAL MEGVILÁGÍTÁSÁBAN.

A román belpolitikai élet mindenkori kuszáltsága s a pártok ideológiai zavara hozta magával, hogy mindezeideig még nem lehetett megfelelő választ adni arra a kérdésre: milyen álláspontot foglaltak el Romániában a jobboldali és a baloldali pártok a kisebbségi problémában s vajjon lehet-e objektív különbséget tenni a szembenálló táborok idevonatkozó felfogása között.¹ Számunkra ez a probléma csak a kisebbségvédelem szempontjából képezheti vizsgálat tárgyát s célunk az, hogy kimutassuk: ígéreteken, elhangzott üres szavakban lényeges különbséget lehet tenni az egykori román pártok kisebbségi felfogása között, de amikor gyakorlati lehetőségek merültek fel, vagy konkrét adottságok esetében kellett döntenie, a román jobb- és baloldal ugyanarra a merev és engesztelhetetlen kisebbséggellenes álláspontra helyezkedett. Az 1938 február 10-én bekövetkezett királyi diktatúráig — kisebb megszakításokkal — a nemzeti parasztpárt és a liberális párt irányították Románia s egyben az ott élő milliós kisebbségek sorsát. A nemzeti parasztpárt a gyulafehérvári pontok betartásával megvalósíthatta volna széleskörű kisebbségvédelmi terveit, de éppen ez a kormány szegte meg legjobban az ünnepélyes szavakat. „A román kormányok nem tartották be a gyulafehérvári ígéreteket — írja erre vonatkozóan egy volt magyarpartí képviselő. Mikor a nemzeti parasztpárt, amelybe az erdélyi románság is tartozott, 1938-ban uralomra jutott, az erdélyi

kisebbségi nemzetek elvárták, hogy ha az eddigi kormányok nem is hajtották végre a gyulafehérvári határozatokat, most Maniu Gyula végre fogja hajtani és nem riad meg a régi királyságbeli pártok, főleg a Bratianu-féle liberális párt és az Averescu tábornok vezetése alatt álló néppárt terrorjától, de saját hívei sovinizta önzésétől sem. De ebben a várakozásban csalódtak. A nemzeti parasztpárt sajnosan megtagadta saját múltját és saját fogadalmait, melyet az egész világ előtt tett.“¹⁾

A nemzeti parasztpárt e magatartása a kisebbségi kérdéssel szemben azért szimptomatikus és azért súlyos, mert ezt a pártot végeredményben úgynevezett „polgári baloldali“ pártnak kell tekintenünk, melynek vezető egyéniségei gyakran sikraszálltak a kisebbségek érdekében, hogy aztán a probléma a politikai élet zezugaiban, a pártérdekek szűrőjében és az oportunizmus kényszere alatt deformálódjék. Pop Ghifa, az erdélyi származású nemzeti parasztpárti államtitkár, 1928 novemberében olyan nyilatkozatot tett, melyek jogos reményeket ébreszthettek a meggyötört kisebbségi tömegek lelkületében. „Egyes erdélyi postahivatalokban azt láttam felírva: vorbifí numai romaneste! (azaz: beszéljünk románul) és szomorúan állapítottam meg, hogy a nemzeti szabadság elvei, melyekért valaha tűzbe mentünk volna, miképpen tipródnak a román rezsím alatt.“²⁾ Nyilatkozott ez alkalommal Pop a magyar tanítókról is s ezeket mondotta: „Valóban barbárság, hogy a kisebbségi tanítói kart a teljes nyomornak abban az állapotában tartják, melyben ma él.“³⁾ Az erdélyi politikus teljes közoktatási szabadságot követelt, majd ezeket mondotta: „A mi véleményünk az, hogy a kisebbségeknek meg kell adni mindazt, ami jár, tekintet nélkül az egyes román pártokkal szemben elfoglalt magatartásukra: nem mint politikai ellenszolgáltatást, hanem mint természetes és vitathatatlan jogot.“⁴⁾ A nyilatkozat miatt a sovén román sajtó, mindenekelőtt az Univer-sul, hazaárulónak nevezte Pop Ghitát és heteken át támadta, noha erre a sajtókampányra nem volt szükség, mert ezek a szavak is pusztá Ígéretnek maradtak s ugyanaz a nemzeti parasztpárt, melynek Pon Ghif-a számottevő tagja volt, 1929-ben a Vajdakormány alatt olyan magyarelles közgazgatási törvényt hozott, hogy a magyarpárti képviselők kivonultak a parlamentből és gróf Bethlen György a szószékről ezeket az emlékezetes szavakat mondotta: „Nem segédkezhetünk Gyulafehérvár elhantolásánál.“⁵⁾

Az idézett román nyilatkozatok tehát üres malasztnál is ke-

1) Hegedús Nándor: Magyar küzdelem a román parlamentben, Nagyvárad, 1940.

2) idézi az Univer-sul. 1928 nov. 17.

3) Idem.

4) Idem.

5) Hegedús Nándor: Magyar küzdelem a román parlamentben. Nagyvárad, 1940.

vesebbet jelentettek a szenvedek kisebbségi tömegek számára s ma már csupán abból a szempontból érdekesek, hogy megvilágítják az esetleg jóindulattal, de felelőtlenül elhangzott ígéretek és a valóságok között tátongó szakadékot. A nemzeti parasztpárt állásfoglalását egy polgári baloldali párt megnyilvánulásának kell tekinteni. De nem térhetünk át a román jobboldali pártok és publicisták magatartásának ismertetésére, amíg még élesebben meg nem világítjuk a kérdést. A látszat ugyanis amellet szól, hogy az úgynevezett román baloldal hajlamos volt a kisebbségi probléma enyhébb, megértőbb kezelésére, viszont e tekintetben a cél azonosságát illetően nem tértek el a szélsőjobboldaltól s bár más úton, más eszközökkel, de ugyanegy célpont felé törekedtek.

A mondottakat szemléltetően világítja meg az a fejtegetés, mely nem is olyan régen Mihai D. Ralea volt munkaügyi miniszter folyóiratában jelent meg. A cikkíró, D. Avram: „Nacionalizmus, fajiság és antikapitalizmus“ címen értekezett a kisebbségi kérdéstről s világnézeti meggyőződésének érdekes vetületét adva azt állította, hogy a kisebbségi kérdés megoldhatatlanságának oka a román polgárság kapitalista magatartásában keresendő és a kisebbségi problémát csak egy fokozottabb antikapitalista politika oldhatja meg. Szerző szerint a háború utáni „nacionalista liberális politika kétszeresen is kisebbségellenes“, még pedig a következő módon: „1. A kizsákmányolt kisebbségi tömegeket hadizsákmánynak s így egy minősített kapitalista kizsákmányolás eszközének tekintik; 2. A kisebbségi kizsákmányoló tömegeket (sic!) veszélyes versenytársnak tekintették, mely akadályozza a szabad „nemzeti“ kizsákmányolást. A liberális nacionalizmus csak ellenezheti a kisebbségi szerződéseket, annál a nleggon dől ásnál fogva, hogy azok megtiltják a kisebbségek diszkriminálását, vagyis éppen azt, amit ő akar, azaz amit, mint az osztályérdekek képviselőjének, akarnia kell.“⁶⁾ Mint látjuk, a szerző szélsőséges baloldali, marxista szempontból vette vizsgálat alá a kisebbségi kérdést s arra a konklúzióra jut, hogy „a liberális nacionalizmus képtelennek bizonyult arra, hogy sikerrel megoldja a kisebbségi politika kérdéseit, aminek az a következménye, hogy a belső konszolidáció folyamata mindenütt késik. Érdekes és hasznos lenne vizsgálat tárgyává tenni azt, hogy ez az állítólagos nemzeti politika milyen anyagot szolgáltatott a revizionista mozgalmak számára.

Már most senkise higgye azt, hogy az idézett román szerző fejtegetései során kisebbségbarát konklúziókra jut. Erről szó sincs s cikke végén kiderül, hogy ő a román polgárságot s a kizsákmányoló tőkét csak azért ostorozza, hogy leszögezhesse: a kisebbségek irredentizmusának s nemzeti öntudatának letörését csak egy következetes antikapitalista politika hozhatja meg. íme. hallgassuk meg őt magát: „A kisebbségi munkássággal és pa-

1) Viata Românească. 1935 November—December. 59-ik o.

rasztsággal, valamint a kisebbségi polgársággal szemben fenntartott osztálygyűlölet, masszív politikai tömbökben tartja a kisebbségeket, ezek valóságos államot képeznek az államban és tendenciájuk határozottan centripetális. Ha továbbra is kitarunk az eddigi úton, enyhülésről vagy a belpolitikai konszolidáció előbbre jutásáról szó sem lehet.“ Mint látjuk tehát, a román szerző egyáltalában nem a kisebbség sorsáért, hanem kizárólag Románia belső konszolidálódásáért aggódik s erre vonatkozóan ezeket mondja: „Az anti-kapitalista nacionalizmus természeténél fogva alkalmas arra, hogy megássa az irredentizmusnak a sírját.“ (!) Egy őszinte és széleskörű kulturális autonómia jóvátenné a kisebbségek legfőbb sérelmét (?) s egyben a kisebbségi polgárság vezetőinek köréből kivenné e legfőbb érvet a nemzeti politikai tömb megalakítására. A nacionalista és irredenta kisebbségi politika épületének többi része össze fog omlani abban a pillanatban, amikor az antikapitalista politika szociális, gazdasági szempontból emancipálja azokat, akik ebben az országban rabigában vannak, etnikai eredetre való tekintet nélkül.“ Mint látjuk tehát, mindenen keresztül és mindenekelőtt „a nacionalista és irredenta kisebbségi politika épületének“ összedöntése lebegett a román szerző előtt s hogy ezt milyen úton akarta elérni, az számunkra csak az összehasonlítás szempontjából érdekes és fontos. Romániában a polgári és nem-polgári baloldal elképzelései semmiféle biztonságot nem nyújtottak a kisebbségi és a magyar tömegek etnikai fennmaradására s most már csak azt kell megvizsgálnunk, hogy miképpen tükröződik a kisebbségi probléma a román jobboldal politikai felfogásának tükrében.

Az az elképzelés, hogy a nacionalista államok megoldást hoznak a kisebbségi kérdésben. — mert az igazi nacionalista tiszteletben tartja a más nemzetiségét — a románság esetében szomorúan megbukott. A légionáriusok politikai vezetője, Corneliu Zelea Codreanu odanyilatkozott, hogy Romániában a magyarok szívesen látott vendégek, de csak vendégek, majd más alkalommal, 1937 december 1-én, párhuzamot vonva a saját és a Maniu Gyula felfogása között, ezeket mondta: „Maniu úr kijelentette, hogy az ő pártja igazságot és toleranciát hoz a kisebbségek számára. Én a tolerancia nélküli igazság híve vagyok (!), mert már annyi toleranciát gyakoroltunk, hogy a halálunkon vagyunk. A légionárius mozgalom a románok számára fog igazságot hozni.“ ⁷⁾ E szavakból, a nyilvánosság előtt elhangzott programbeszédéből semmi jót sem lehet kiolvasni, s az a mód, ahogy az elmúlt vasgárdista rezsim alatt a kisebbségekkel bántak, valamint a mostani rezsim semmi jóval sem bízhat e tekintetben. Tudjuk azt, hogy a gárdista mozgalom éppen úgy, mint A. C. Cuza és Octavian Goga „nemzeti agrár“ pártja igyekezett kisebbségi párthíveket is toborozni és annakidején Erdélyben kezdeti sikereket is értek

¹⁾ Buna Vestire c. lap Bukarest, 1937 december 1.

el. Igaz, hogy a Cuza—Goga párt 1937 decemberében paktumot kötött a Magyar Párttal, de kétségtelen, hogy ezt választási megfontolásokból tette s különben sem ellenőrizhetjük, hogy a paktum részleteit miképpen tartották volna be. A múltak tapasztalatai alapján erre vonatkozóan nem sok jót lehet mondani.

Dokumentális értéket jelent különben számunkra egy ismert jobboldali író és politikai reformátor, N. Porsenna könyv alakban is megörögzített terve a kisebbségi kérdés megoldásáról. A szerző mindenekelőtt a kisebbségek beolvastását ajánlja s erre vonatkozóan a következő törvényjavaslat-tervet dolgozta ki: „Azok a kisebbségek, akik etnikailag román többséghez akarnak tartozni: a) vegyenek feleségül többségi román nő; b) gyermekeiket görög-keleti vagy görög-katolikus vallásra kereszteljék; c) gyermekeik ne iratkozhassanak be kisebbségi felekezeti iskolákba; d) ők, feleségük vagy gyermekeik sem nyíltan, sem burkoltan ne csatlakozzanak semmiféle idegen, vagy kisebbségi, politikai vagy kulturális közösséghez; f) haladéktalanul kérjék nevük megrománosítását.“⁸⁾ De a beolvastás módszerét a szerző korántsem tartja megfelelő eszköznek s miután elveti azt a megoldást, hogy „az összes Romániában lakó kisebbségeket tömegesen legyilkolják“ s „a határokon való kiűzés“ útját is akadályozottnak látja, a kisebbségek szétszórásában és deklaszálásában látja a végső célt. Szerinte „a falusi tömegekben szétszórt s az egymással való érintkezéstől is megfosztott kisebbségek nem lesznek olyan veszélyesek, mint amikor a városokba tömörítve élnek“ és „a román állam szempontjából sokkal kívánatosabb, hogy két millió kisebbségi városlakó helyett 2 millió kisebbségi paraszttal rendelkezzen.“ (!) A városlakó kisebbségek falusi „kihelyezésére“ vonatkozóan Porsenna azt janija, hogy: „a) hozzávetőleges számítás szerint minden román megyében 20 faluba telepítsenek kisebbségeket: b) az árvízveszélyes, mocsaras, egészségtelen vidékekre, melyeket csodálatos termőföldekké lehet átalakítani. mint azt a fasizmus tette a Pontini-mocsarakkal, szintén kisebbségeket kell telepíteni.“ A szélsőjobboldali szerző tehát úgy vélte megoldani a kisebbségi kérdést, hogy a városlakókat mocsaras, egészségtelen vidékekre telepítette volna s e terv olvastán meg kell döbennünk a „reformátor“ elszántságán és cinizmusán.

Bármilyen szempontból is vizsgáljuk tehát a kisebbségi kérdést, kizárólag arra a konklúzióra jutunk, hogy jobboldal és baloldal egyaránt a teljes elnemetlenítésre, a kisebbségi tömegek ellenállásának felmorzsolására törekedett s Észak-Erdély felszabadulása nélkül megkísérelték volna pusztító terveik fokozottabb végrehajtását. Ez a veszély most már egyszer és mindenkorra el-

³⁾ N. Porsenna: Proportia etnică și primatul muncii românești. Bu karest. Cugetarea kiadás. 1938. — 40-ik old.

múlt, de a magyarság kötelessége, hogy a még Romániában rekedt kisebbségi tömegek védelmének felhasználja a húsz éve? tapasztalatokat.

Arató András.